

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις I: Αξιοποίηση βασικών θεωρητικών εννοιών στην εκπαιδευτική πράξη

Ενότητα 3: Βασικές έννοιες της θεωρίας του Vygotsky και η
σχέση τους με την εκπαιδευτική διαδικασία

Μαρία Σφυρόερα

Σχολή Επιστημών της Αγωγής

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία

Βασικές έννοιες της θεωρίας του Vygotsky και η σχέση τους με την εκπαιδευτική διαδικασία

Βιβλιογραφία που αξιοποιήθηκε κυρίως για τις σημειώσεις:

- ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Κ. (2009). *Η Ζώνη Εγγύτερης Ανάπτυξης στη Θεωρία του L.S. Vygotsky*, Αθήνα: Gutenberg.
- VERGNAUD, G. (2000). *Lev Vygotski. Pédagogue et Penseur de notre temps*. Paris: Hachette.
- VYGOTSKY, L. S.,(1935/1994). *Σκέψη και Γλώσσα*, Αθήνα: Γνώση.
- VYGOTSKY, L.S. (1997). *Νους στην κοινωνία*, Αθήνα: Gutenberg.

- Ο Vygotsky δίνει έμφαση στη σημασία κοινωνικοπολιτισμικών παραγόντων για τη γνωστική ανάπτυξη. Για το λόγο αυτό εξάλλου ορίζει τη νοημοσύνη ως την ικανότητα του ατόμου να μαθαίνει μέσω της αλληλεπίδρασής του με τους άλλους. Η διδασκαλία είναι και αυτή ένας τρόπος αλληλεπίδρασης.

Η σκέψη του παιδιού εξαρτάται στην ανάπτυξή της:

- Από την κατάκτηση **κοινωνικών εργαλείων σκέψης**, δηλαδή από τη γλώσσα.

(Θεωρία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης για τη γνωστική ανάπτυξη/βλ. κοινωνική ανάπτυξη της νοημοσύνης)

- Ο εγωκεντρικός λόγος έχει κοινωνικό χαρακτήρα. Στην αρχή επιτελεί μια **Λειτουργία αυτό-καθοδήγησης**.
- **Δηλαδή** :Πρόκειται για μορφή εσωτερικού λόγου που παίζει ρόλο αυτορρύθμισης.
- Το παιδί μιμούμενο πρότερες αλληλεπιδράσεις με τους ενήλικες λέει: «Θα φτιάξω ένα ανθρωπάκι.... Θέλει και μαλλιά....». Με αυτό που λέει, κάνει εμφανή την εσωτερίκευση «εργαλείων» μάθησης.

Εργαλεία μάθησης

- Σχήματα – λέξεις – εικόνες – σύμβολα – γραφή.

Συλλογικοί διαμεσολαβητές: Τα άτομα τους οικειοποιούνται, τους ενσωματώνουν σταδιακά στις γνωστικές τους δομές, με αποτέλεσμα να αποτελούν ατομική συνείδηση.

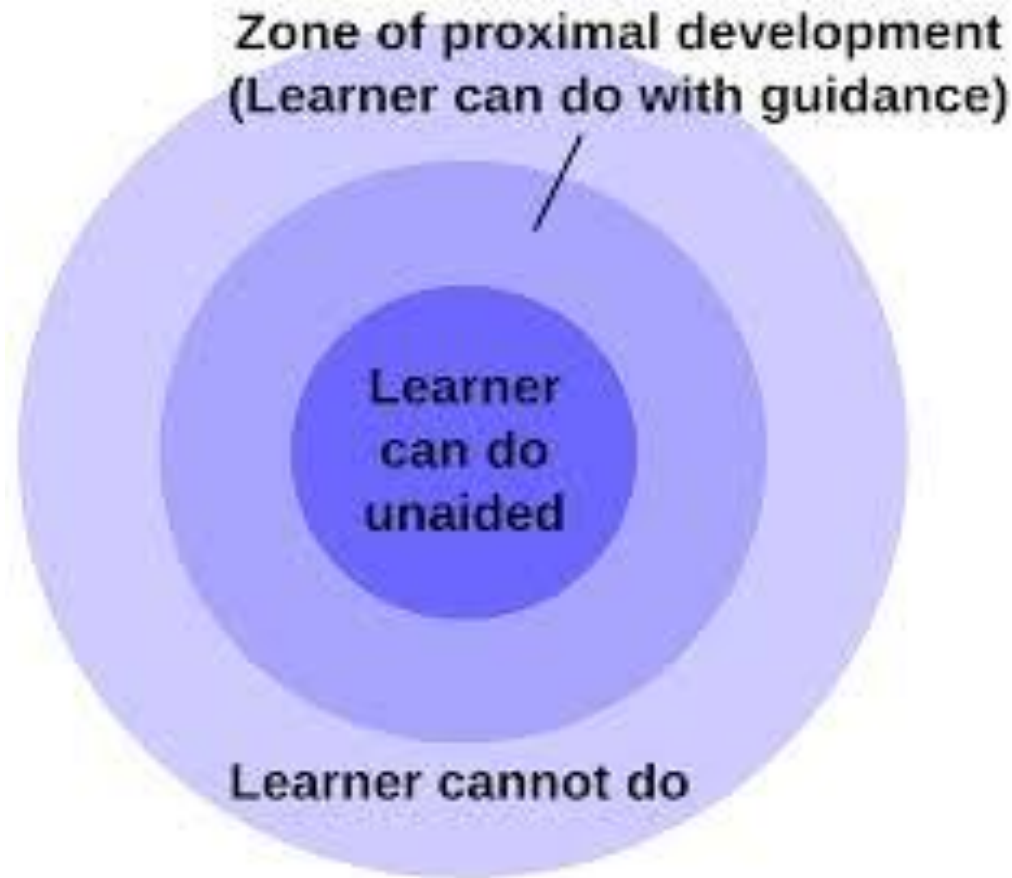

Σε έρευνές του ο Vygotsky παρατήρησε παιδιά κατά τη διάρκεια επίλυσης προβλημάτων. Η παρατήρηση αυτή τον οδήγησε στο συμπέρασμα που ακολουθεί:

- Αρχικά ο εγωκεντρικός λόγος τοποθετείται στο τέλος της δραστηριότητας
- Αργότερα μετατίθεται προοδευτικά προς τη μέση της δραστηριότητας
- Τέλος, μετατίθεται προς την αρχή της δραστηριότητας.
- **ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΑΥΤΟ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΥΤΟΡΡΥΘΜΙΣΗ & ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ;**

Ζώνη εγγύτερης δυνητικής ανάπτυξης: Μια κρίσιμη έννοια στη θεωρία του Vygotsky

Δείτε την παρακάτω συνθήκη:

Δυο παιδιά με την ίδια νοητική ηλικία (περίπου 8 ετών) λύνουν ένα πρόβλημα με τον ίδιο τρόπο («λάθος»).

Τα βοηθά ένας ενήλικας:

- Παιδί Α: Λύνει το πρόβλημα όπως ένα παιδί 12 ετών
- Παιδί Β: Λύνει το πρόβλημα όπως ένα παιδί 9 ετών.

Έχουν το ίδιο επίπεδο γνωστικής ανάπτυξης;

Η διαφορά βρίσκεται στη ΖΕΑ

- Η **ZEA** αντιστοιχεί στην απόσταση ανάμεσα στο πραγματικό αναπτυξιακό επίπεδο του παιδιού, όπως αυτό καθορίζεται από την ανεξάρτητη επίλυση προβλημάτων και στο επίπεδο δυνάμει ανάπτυξης, όπως αυτό καθορίζεται από την επίλυση προβλημάτων κάτω από την καθοδήγηση των ενηλίκων ή σε συνεργασία με πιο ικανούς συνομηλίκους (Vygotsky, 1978/1997, σ. 147).

Constructivism & the Zone of Proximal Learning

So easy
its boring

I can do
this easily

A bit
hard

Too hard

Comfort Zone

Learning Zone

Anxiety Zone

Can be done with guidance & encouragement from a More Knowledgeable Other (MKO)

Συνέπειες της θεωρίας της ΖΕΑ για τη διδασκαλία

- Είναι σημαντικό να μην προτείνουμε κάτι που έχει ήδη κατακτηθεί ούτε κάτι που βρίσκεται πέρα από τη ΖΕΑ.
- Σημασία της αλληλεπίδρασης με συνομηλίκους που βρίσκονται σε κοντινό επίπεδο προς τη ΖΕΑ → Μέθοδος της σκαλωσιάς

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ «ΑΛΛΟΥ» ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ:

- Ετερορρύθμιση-→ Αυτορρύθμιση

Σχέση Γλώσσας και ΖΕΑ

Η Γλώσσα παίζει ρυθμιστικό ρόλος ως προς το σχεδιασμό και τον έλεγχο της συμπεριφοράς.

Κατά την αλληλεπίδραση παιδιού με τον ενήλικα θα μπορούσε να διακρίνει κανείς 3 φάσεις:

- Α. Ο ενήλικας καθοδηγεί λεκτικά και μη λεκτικά (ετερορρύθμιση)
- Β. Ο ενήλικας και το παιδί μοιράζονται τις λειτουργίες (η πρωτοβουλία μετατίθεται προς το παιδί /το παιδί μιλά: επικοινωνιακός και εγωκεντρικός ρόλος)
- Γ. Το παιδί δρα μόνο του. Ο λόγος έχει εσωτερικευθεί.

Η διαμόρφωση επιστημονικών εννοιών σύμφωνα με τη θεωρία του Vygotsky

Οι Επιστημονικές έννοιες διαφοροποιούνται από τις αυθόρμητες ή καθημερινές έννοιες (παραδείγματα)

- **Γιατί μας ενδιαφέρει με ποιον τρόπο το παιδί οικοδομεί τις επιστημονικές έννοιες;**

ΠΩΣ ΣΧΗΜΑΤΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ;

- Σύμφωνα με τον Vygotsky, οι εκδοχές που έχουν συζητηθεί είναι δύο
- **A)** Αποκτώνται σε «έτοιμη μορφή» , με «δανεισμό» από τη σκέψη των ενηλίκων, μεταδίδονται (παραδοσιακή αντίληψη μάθησης/συμπεριφορισμός)
- **B)** Αναπτύσσονται *αυθόρμητα* με τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσονται και οι αυθόρμητες έννοιες, δηλαδή οικοδομούνται από το ίδιο το παιδί. Στην εκδοχή αυτή τοποθετεί ο Vygotsky τον Piaget, ασκώντας του κριτική.

- **Κριτική....**

Σύμφωνα με τον Vygotsky ο Piaget είναι σα να θεωρεί ότι υπάρχει γνωστική ανάπτυξη χωρίς τη σχολική μάθηση, εφόσον μοιάζει να ισχυρίζεται ότι απλά το παιδί περνά από τις αυθόρμητες στις επιστημονικές έννοιες.

Έτσι, είναι σαν οι επιστημονικές έννοιες να «αυξάνονται» κατά τη σχολική ηλικία, ενώ οι αυθόρμητες απωθούνται ή απονεκρώνονται.

Κατά συνέπεια, είναι σαν οι μεν να διαδέχονται τις δε.

- Σύμφωνα με Vygotsky, είναι σημαντική η αλληλεπίδραση ανάμεσα στις επιστημονικές και στις αυθόρμητες/ καθημερινές έννοιες....

δηλαδή

Οι επιστημονικές έννοιες απαιτούν την ύπαρξη κάποιων καθημερινών/αυθόρμητων εννοιών και

Οι καθημερινές βελτιώνονται μέσω των επιστημονικών (μπορούν δηλαδή να χρησιμοποιηθούν συνειδητά)

- Σύμφωνα με την *εμπειρία* οι επιστημονικές και οι αυθόρμητες καθημερινές έννοιες **μοιάζουν** να διανύουν **διαφορετικό** δρόμο για την κατάκτησή τους.

Π.χ. Ορισμός της «αρχής του Αρχιμήδη»

Ορισμός της έννοιας «αδερφός»

- Σύμφωνα με τη θεωρία οι επιστημονικές έννοιες στηρίζονται σε προηγούμενες εμπειρικά επεξεργασμένες έννοιες, οι οποίες αποτελούν προϋπόθεση για τις επιστημονικές (βλ. θεωρία βιώματος, αρχικών ιδεών κλπ)

Π.χ. η εκμάθηση της ξένης γλώσσας βασίζεται σε σημειολογία της μητρικής...

- Ουσιαστικά, η διαφορά μεταξύ επιστημονικών και καθημερινών εννοιών είναι η :

ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΤΗΤΑ

Οι επιστημονικές έννοιες είναι «η πύλη για να ανοίξει ο δρόμος της συνειδητότητας».

Στην ιδέα αυτή του Vygotsky συναντάμε την έννοια της μεταγνώσης

- Ποιές οι συνέπειες της σχέσης επιστημονικών και αυθορμήτων εννοιών, όπως περιγράφεται από τον Vygotsky, για τη διδακτική πράξη;
- Τι από τις τάξεις νηπιαγωγείων που έχετε επισκεφθεί πρόσφατα σας παραπέμπει στη θεωρία του Vygotsky?

Piaget & Vygotsky

Συγκλίσεις και αποκλίσεις των δυο θεωριών...

Μπορείτε να δείτε και τα παρακάτω βίντεο και να τα σχολιάσετε

<https://youtu.be/Axi7xctulbM?t=89>

<https://youtu.be/M4cYu1XRuFQ?t=48>

Επίσης μπορείτε να διαβάσετε το : De Vries, R (2000), Vygotsky, Piaget and Education: a reciprocal assimilation of theories and educational practices.

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0732118X00000088>

P> Τονίζεται η σημασία της δράσης

V> Τονίζεται η σημασία της γλώσσας

P> Τονίζεται ο ρόλος του παιδιού του ίδιου στην γνωστική του εξέλιξη

V> Τονίζεται η διαμεσολάβηση στην καλλιέργεια του παιδιού

P> Τονίζεται η αλληλόδραση υποκειμένου / αντικειμένου

V> Τονίζεται η αλληλόδραση παιδιού/ ωρίμου και αναδεικνύεται η ΖΕΑ (Ζώνη επικείμενης ανάπτυξης)

P> Δίνεται σημασία στην αυθόρμητη εξέλιξη και στον εποικοδομητισμό

V> Δίνεται σημασία στο σχολείο, στη διδασκαλία και την εκπαίδευση

Ομοιότητες

- Τα παιδιά αντιμετωπίζονται ως ενεργά στη διαδικασία μάθησης.
- Η αποστήθιση είναι χωρίς νόημα
- Συνιστάται η ολιστική προσέγγιση του γραμματισμού.
- Ενισχύεται η αλληλεπίδραση στην τάξη.
- Το ΑΠ βασίζεται στα ενδιαφέροντα των παιδιών.
- Αποκλείονται οι εξωτερικές αμοιβές.
- Το παιχνίδι προσποίησης παίζει σημαντικό ρόλο στη μάθηση.

Ανακεφαλαιώνοντας τις βασικές θέσεις...

1. Η οικοδόμηση της γνώσης επηρεάζεται από κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Το κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον έχει ιδιαίτερη σημασία για την ανάπτυξη.
2. Η μάθηση καθοδηγεί την ανάπτυξη.
3. Η γλώσσα είναι σημαντικό εργαλείο σκέψης.
4. Η Ζώνη επικείμενης ανάπτυξης είναι μια έννοια ιδιαίτερα αξιοποιήσιμη κατά την εκπαιδευτική διαδικασία.

Με βάση τη θεωρία του Vygotsky ένα πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης είναι σημαντικό:

- Να βασίζεται σε συνεργασία και υποβοηθούμενη ανακάλυψη
- Να δίνει έμφαση σε συζητήσεις και στην από κοινού επίλυση προβλημάτων (κοινότητα μάθησης)
- Να συνδυάζει αυθόρμητη με συστηματοποιημένη γνώση
- Να ενθαρρύνει ατομικό λόγο

- Να αξιοποιεί ΖΕΑ. Πώς;
- Να ενισχύει τη δουλειά σε ομάδες και συχνά σε ανομοιογενείς ομάδες.
- Να αξιοποιεί «ενδιάμεσους» ή «κοινωνικούς διαμεσολαβητές»
- Να ενισχύει και να εμπλουτίζει παιχνίδια ρόλων.
- Δείτε σχετικά βιβλιογραφία για το Reggio Emilia
- https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=VnVCUkrtmMQ

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Μαρία Σφυρόερα 2015. Μαρία Σφυρόερα. «Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις Ι: Αξιοποίηση βασικών θεωρητικών εννοιών στην εκπαιδευτική πράξη. Βασικές έννοιες της θεωρίας του Vygotsky και η σχέση τους με την εκπαιδευτική διαδικασία». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/ECD111>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: [διαφάνεια 2] Lev S. Vygotsky. Copyrighted. Σύνδεσμος: <http://www.azquotes.com/quote/690644>. Πηγή: www.azquotes.com.

Εικόνα 2: [διαφάνεια 8] Zone of proximal development. Public Domain. Σύνδεσμος: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zone_of_proximal_development.svg.

Πηγή: commons.wikimedia.org.

Εικόνα 3: [διαφάνεια 11] Copyrighted.

